8. 10. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Lhůta pro rozhodnutí o podmíněném propuštění

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je institut, se kterým se některé soudy[1] setkávají poměrně často. Jedná se o poměrně fádní a monotónní agendu, nicméně agendu, která soudy poměrně výrazně zatěžuje oproti jiné porozsudkové agendě. Na druhou stranu pro řadu odsouzených ve výkonu trestů odnětí svobody, je podmíněné propuštění středobod jejich zájmu od nástupu do výkonu trestu odnětí svobody.

Od počátku výkonu trestu odnětí svobody si vytvářejí podmínky pro podmíněné propuštění, snaží se chovat řádně, získat kázeňské odměny a přesvědčit, nejprve zástupce věznice a poté i soud, že účel výkonu trestu odnětí svobody je u nich naplněn a tudíž, že mohou brány věznice opustit dříve, než uplyne celý trest, který jim byl soudem uložen. Především proto, že se jedná o osoby zbavené osobní svobody, což je trestním zákoníkem vnímáno jako nejtvrdší forma trestu, zákonodárce na rozdíl od jiných řízení upravených v trestním řádu po právní moci rozsudku, tedy vykonávacím řízení, stanovil lhůtu ve které má soud o žádosti nebo návrhu rozhodnout. Nezpochybňuji existenci nějaké lhůty pro toto rozhodnutí, byť v řadě zemí Evropy tato lhůta stanovená není, ale zabývám se spíše délkou této lhůty, která neodpovídá současné realitě, která ostatně panuje již od ustanovení těchto lhůt do trestního řádu.

Vymezení podmíněného propuštění

Definici podmíněného propuštění, byť poněkud zjednodušenou, je možné dohledat v Madariho Slovníku českého práva. Definuje, že podmíněné propuštění spočívá v tom, že osoba vykonávající trest odnětí svobody je podmíněně propuštěná z výkonu tohoto trestu ještě před jeho celým výkonem, a to pod podmínkou, že povede ve zkušební době řádný život, příp. splní též další podmínky.[2]

Podmíněné propuštění vychází z předpokladu, že proces nápravy odsouzeného může probíhat rychleji, než soud při ukládání trestu předpokládal a že není nutné zbytečně prodlužovat jeho pobyt ve vězení. To za předpokladu, že se odsouzený napravil natolik, že nepředstavuje nebezpečí pro společnost. Pozitivem podmíněného propuštění je, že usnadňuje resocializaci odsouzeného a jeho společenskou reintegraci. Institut podmíněného propuštění je projevem zásady účelnosti trestu a ekonomie trestní represe.

Smyslem podmíněného propuštění je především umožnit opustit brány věznice osobám, které během svého pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody dokázaly analyzovat své protiprávní jednání, sebekriticky se k němu postavit, vyvodit z něj poučení a svým aktivním a kladným přístupem ve výkonu trestu odnětí svobody prokázat své polepšení. Jedná se o mimořádný institut. Tedy něco, co dostává někdo, kdo prokáže, že trest svůj účel splnil, dříve než vykonal celou délku trestu. Nejde tedy o něco, co by bylo udělováno automaticky.[3]

Možnost podmíněného propuštění dále pozitivně ovlivňuje vězeňskou atmosféru, dává vězňům perspektivu propuštění, stimuluje vězně k pozitivním aktivitám a paralyzuje některé negativní účinky vězeňského pobytu.[4]

Lhůta pro rozhodnutí o podmíněném propuštění

Řízení o podmíněném propuštění je zahájeno doručením návrhu nebo žádosti o podmíněné propuštění soudu. ***Soud je povinen o žádosti nebo návrhu rozhodnout do 30 dnů od jeho doručení soudu.*** Povinnost rozhodnout v předmětné lhůtě byla soudu uložená novelou trestního zákona č. 265/2001 Sb. s účinností od 1.1.2002 a jde o poměrně kontroversní ustanovení především z pohledu soudců. Nejprve je nutné říci, že předmětná lhůta je lhůta toliko pořádková (tedy nikoli propadná), a tudíž jejím marným uplynutím nezaniká povinnost soudu rozhodnout, ale ani nenastává situace, kdy by byl odsouzený automaticky propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody. Zákon v ustanovení § 333 odst. 1 tr. řádu tuto lhůtu uvozuje tím, že soud rozhodne do 30 dnů, ***pokud tomu nebrání důležité důvody***. Výčet důležitých důvodů zákon nedává. Šámal k tomuto uvádí, že důležitými důvody jsou především překážky, pro které nebylo možné rozhodnout, ať již důkazní povahy (např. chybějící trestní spisy, nedostatečné hodnocení odsouzeného, nutnost provést další důkazy, jejichž potřeba nebyla předem známa) nebo ryze procesní povahy (např. neúčast některé z osob při veřejném zasedání, jejichž účast je nutná).[5] Rozhodnutí o žádosti odsouzeného zásadně nelze učinit bez provedení důkazu obsahem spisu vedeného v trestní věci, v níž došlo k odsouzení, kterého se týká řízení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Pokud tedy soud rozhodující o žádosti nemá tento spis k dispozici, je to důležitým důvodem pro překročení výše uvedené lhůty.[6] O nutnosti připojení všech spisů, ze kterých se odsouzený podmíněně propouští, se přesvědčila taktéž nejmenovaná soudkyně Okresního soudu v Olomouci, při podmíněném propuštění „Vlastislava Kutala“. Šlo o poměrně medializovanou záležitost. Z vyjádření soudkyně vyplynulo, že při stanovení lhůty pro podmíněné propuštění a při započtení lhůty vazby vycházela toliko z usnesení, ve kterém bylo chybně uvedeno datum počátku vazby, což v konečném důsledku vedlo k podmíněnému propuštění odsouzeného před uplynutím zákonné lhůty a kárnému řízení s dotyčnou soudkyní.[7]

Právě faktická nemožnost ***zajistit všechny spisy*** v požadovaném čase, je důvod, proč dodržení lhůty 30 dní je nereálné. Jediná možnost jak rozhodnout v třicetidenní lhůtě je, aby odsouzený byl trestán toliko soudem, který by rozhodoval o podmíněném propuštění a spis nebude zapůjčen jinému soudu. V praxi však odsouzení často bývají ve výkonu trestů odnětí svobody nikoliv pro jedno odsouzení, ale i 4–5 či mimořádně více odsouzení, od několika soudů, což opětovně znesnadňuje zajištění těchto spisů. Navíc v řadě případů je vyžadovaný spis veden na několik obviněných, ve vztahu k některým může být řízení pravomocně skončeno ve vztahu k jiným nikoliv, spis taktéž nemusí být možné zapůjčit, pokud je vedeno řízení, byť u pravomocných věcí, o některém mimořádném opravném prostředku. Důvodů proč tedy nemohou dotčené soudu požadovaný spis zapůjčit, je velké množství.

Rozhodnout o podmíněném propuštění je však možné pouze tehdy, pokud jsou soudu poskytnuty všechny kompletní spisy, kterými byl odsouzenému uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Rozhodnout toliko na základě opisu evidence rejstříku trestů, případně kopii rozhodnutí je značně nejisté a nedostačující. Předně z nekompletních materiálů není možné ověřit naplnění podmínky vykonání určité doby trestu, a to především u případů, u kterých dochází k započtení trestů, pokud jde o předcházející zadržení, vazby či tresty. Tyto skutečnosti z rejstříku nevyplývají a v případě kopii rozhodnutí je pak rozhodující soudce odkázán na míru schopnosti úřednice, která provádí kopie rozhodnutí pro soud rozhodující o podmíněném propuštění. To už zcela pomíjím potřebu zjistit, zda odsouzený nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody včas a v pořádku, v tomto případě pokud soudce nemá spis, jsou jeho možnosti zjistit, zda odsouzený nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody včas a dobrovolně zcela nulové. Není snadné si tyto skutečnosti vyžadovat faxem či datovou schránkou od soudu, který rozhodl ve věci samé, kdy soudci, který rozhoduje o podmíněném propuštění, není bez spisu ani zcela zřejmé, co má a nemá vyžadovat (např. zda byl odsouzenému dán odklad nástupu výkonu trestu odnětí svobody, nebo ne, kdy a jak odsouzený nastoupil do VTOS atd.). Bez kompletních spisů tedy většina soudců nerozhodne. Může se zdát, že lhůta 30 dní je

dostatečná i na zajištění těchto spisů, ale není. Především spisy, v nichž je více spolupachatelů, kdy někteří jsou pravomocně odsouzeni, někteří podali řádné či mimořádné opravné prostředky, není možné v dané lhůtě získat. Za této situace je skoro nemožné se ke spisům dostat. Jistá naděje by dle autora mohla spočívat v zavedení elektronického spisu, který by nebylo problém kopírovat[8] a přeposílat včetně příloh výrazně rychleji. S ohledem na připravenost justice na takový krok, je však autor práce poněkud skeptický minimálně na pár dalších let.

Nelze pominout ani ***ekonomickou stránku věci***. Jak již bylo uvedeno výše podmíněné propuštění je projednáváno ve veřejném zasedání, což znamená zajistit účast odsouzeného u tohoto jednání. Pokud by se takové jednání konalo u soudu, je nutné zajistit nejen eskortu z věznice k soudu, ale i střežení odsouzeného v budově soudu. Vzniknou tak náklady na samotnou eskortu, ale i platy příslušníku vězeňské služby, což s ohledem na nemalý počet žádostí o podmíněné propuštění by zvýšilo náklady státu. Z tohoto důvodu se řada soudu a věznic dohodli na tom, že řízení budou probíhat v budově věznice, kdy se náklady výrazně sníží. Jde o velmi praktické řešení, které však opětovně naráží na otázku lhůt pro podmíněné propuštění. V případě, že by soudce dojížděl do věznice denně, aby mohl průběžně vyřizovat žádosti o podmíněné propuštění, pak by spoustu času ztratil samotným dojížděním, pravděpodobně by bylo nutné vyčlenit více soudců, kteří by se věnovali jen této činnosti, což by opět mělo dopad, když už ne finanční, pak jistě na rychlost řízení soudu, což se opět nejeví jako optimální řešení. Soudy se snaží pracovat efektivně, tedy aby v případě, že soudce jede do věznice, efektivně čas využil, což však znamená, že se musí jednat o větší počet žádostí projednaných v daný den, což ve svém důsledku znamená, že soudce do věznice, aby byl efektivní, pojede jen několikrát do měsíce, což může a má taktéž vliv, v některých případech, na zachování lhůt k rozhodnutí o podmíněném propuštění.

Problematiky krátkodobých trestů

Dalším problémem spojeným s lhůtou pro rozhodnutí při podmíněném propuštění je ***problematika krátkodobých trestů*** (do 3 - 6 měsíců). U takto krátkých trestů, ve většině případu uplyne lhůta k podmíněnému propuštění po velmi krátké době pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody (1,5 – 3 měsíce). V tom případě je nereálné, aby trest vůbec splnil svůj účel. Je nereálné, aby věznice byla schopna odsouzeného zhodnotit, vyhodnotit program zacházení a dospět k závěru, zda účel trestu plní svůj účel a zda doporučit či nikoliv podmíněné propuštění. Při veřejném zasedání poté soud dostává zprávu věznice, ze které vyplývá, že pro krátkou dobu pobytu ve VTOS nejsou schopni soudu sdělit, zda byl naplněn účel trestu,[9] což znamená, že pokud nemá soud jistotu, že účel trestu neplněn byl, měl by žádost o podmíněné propuštění zamítnout. Pokud ji zamítne, pak s ohledem na ustanovení § 331 odst. 1 t.ř. (šestiměsíční lhůta), již odsouzený do konce výkonu trestu žádost o podmíněné propuštění podat nestihne, byť by jinak byl osobou, která by měla na podmíněné propuštění nárok. Soudy však mohou postupovat i odlišně, žádosti nezamítat, ale postupovat odlišným způsobem, kdy po zjištění od věznice, kdy lze očekávat zhodnocení osoby odsouzeného, vyhodnocení programu zacházení (tedy ať pozitivní, nebo negativní), jednání odročí za tento termín tak, aby poskytl lhůtu odsouzenému, aby prokázal ve výkonu trestu odnětí svobody svým chování a plněním svých povinností polepšení.[10] Ve většině případů je poté možné, při dalším jednání odsouzeného podmíněně propustit. Vždy však tímto postupem (u zmíněných krátkodobých trestů) je rozhodnuto po lhůtě uvedené v § 333 odst. 1 tr. řádu. Pokud by však soudy postupovali jinak, zbavil by tím většinou osoby (kteří jinak splňují podmínky pro podmíněné propuštění) možnosti tohoto rozhodnutí dosáhnout. Je však otázkou, zda výše uvedený postup je možné podřadit pod „důležitý důvod“ jak o něm hovoří § 333 odst. 1 t.řádu. Komentář k Trestnímu řádu o něm nehovoří a judikatura na tento problém neexistuje. Autor článku si je vědom možnosti přesvědčit odsouzeného, aby svou žádost vzal zpět. Toto je jen právo odsouzeného nikoli povinnost. Často poté odsouzení nejsou schopni opětovně podat žádost o podmíněné propuštění poté, co věznice dospěje k závěru, že účel výkonu trestu je plněn. I zde autor spatřuje jisté nedostatky právní úpravy, kdy je nutné

poukázat na skutečnost, že většina zemí Evropy zavedla minimální dobu výkonu trestu odnětí svobody, a to v rozsahu od 3 měsíců do 6 měsíců. Tato doba je zavedená z důvodu spočívajícím v určité sebereflexi odsouzeného, nutnosti uvědomit si své protiprávní jednání. Proto odsouzení poté co naplní podmínku výkonu konkrétní doby trestu, nebudou podmíněně propuštěni, dokud nebudou mít vykonanou minimální dobu výkonu trestu. Bylo by tedy na místě stanovit takovouto minimální hranici i v trestním právu ČR, případně alespoň prodloužit dobu pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění.

Jistým vodítkem a inspirací jak nastavit lhůty pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody může být i náš soused na východní straně hranic - Slovensko.

Srovnání lhůt pro rozhodnutí o podmíněném propuštění se Slovenskou republikou

Právní úprava podmíněného propuštění Slovenské republiky je naší právní úpravě podobná. Máme v novodobé historii nejdelší společné historické kořeny a shodný právní řád až do roku 1991, jakož i územní blízkost a vzájemné intenzivní vztahy. Během dvaceti let se trestní právo obou státu změnilo. Dovolím si však tvrdit, že rozdíly mezi trestním práva ČR a SR jsou z našich nejbližších sousedů, nejmenší, a to především od doby, co ČR přijala trestní zákoník 40/2009 Sb. Z porovnání obou textu je možné dospět k závěru, že tato právní úprava byla vzata v potaz při koncepci českého trestního zákoníku, kdy se autoři v slovenském trestním zákoně inspirovali. V tomto směru nelze Slovenské republice upřít, že svůj trestní zákon zmodernizovala o poznání rychleji než ČR, kdy již od roku 2005, s účinností od 1.1.2006, mají svůj „Trestný zákon“ z.č. 300/2005 Zz. ze dne 20.5.2005. Procesní stránku trestního práva ve SR řeší především „Trestný poriadok“ z.č. 301/2005 Zz. ze dne 24.5.2005, který nabyl účinnosti 1.1.2006. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je upraveno v ustanovení § 66-68 trestního zákona SROV.

Pokud jde o řešení výše uvedené problematiky, pak zásadní rozdíl, pokud jde o lhůtu k rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění, oproti právní úpravě v ČR, spočívá ***v povinnosti soudu rozhodnout o žádosti na podmíněné propuštění ve lhůtě 60 dní od jeho doručení***. Již výše jsem se zabýval skutečností, že není v možnostech soudu v ČR dodržet za daného stavu (nutnost připojit fyzicky kompletní soudní spisy u všech odsouzení, ze kterých žádá odsouzený o podmíněné propuštění), lhůty dané § 333 odst. 1 tr. řádu, tedy lhůtu 30 dnů od doručení žádosti o podmíněné propuštění soudu. Opakovaně právní praxe na tento problém poukazuje, kdy současná právní úprava v ČR nutí soudce porušovat zákon.[11] Naštěstí se nejedná o lhůtu „propadnou“ čili preklusivní, takže jejím uplynutím nenastávají účinky spočívající v automatickém okamžitém propuštění podmíněně odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody, tedy nejsou s nedodržením lhůty spojené žádné sankce, s výjimkou rizika pro předsedu senátu spočívající v kárném řízení pro průtahy při vyřizování této žádosti.[12] Je tedy nutné, aby zákonodárce buď lhůtu nestanovil vůbec, což by nebylo příliš šťastné, nebo předmětnou lhůtu prodloužil. Zde bychom si mohli vzít příklad v právní úpravě Slovenské republiky, kdy doba šedesáti dnů se jeví jako vyvážená. Na jedné straně nutí soudy k urychlenému projednání předmětné záležitosti, a tudíž takto stanovená lhůta není zásadně v neprospěch odsouzených, na straně druhé tento časový úsek je úsekem dostačujícím k nařízení a projednání podmíněného propuštění, včetně fyzického zajištění kompletního spisového materiálu. Z praxe je možné konstatovat, že většinu návrhů na podmíněné propuštění je možné v této lhůtě projednat. Existují však výjimky, spočívající v objektivních důvodech,[13] proto je autor toho názoru, že bychom neměli zavádět nějakou formu automatického propuštění v případě, že soud nerozhodne v předmětné lhůtě, by nebylo na místě. Nehledě na skutečnost, že je nutné zachovat prostor pro případné zkoumání důležitých důvodů, které případně bránili soudnímu rozhodnutí. Ostatně ani právní úprava SR žádné takové ustanovení neobsahuje.

Závěr

Závěrem je tedy možné shrnout, že pro objektivní důvody panující v naší justici není reálně možné rozhodnout o podmíněném propuštění ve lhůtě stanovené v § 333 odst. 1 tr. řádu, tedy ve lhůtě 30 dnů. Tato lhůta k rozhodnutí byla zavedená ***z.č. 265/2001 Sb. ze dne 29.6.2001***, naštěstí nebyla spojená se sankcí automatického podmíněného propuštění v případě, že soud nestihne rozhodnout. Zákonodárce musel vycházet z nepřesné představy o možnostech rychlosti projednání takovýchto žádostí, o množství těchto žádostí a kapacitních možnostech soudu. Na druhou stranu je nutné připustit, že stanovení alespoň nějaké lhůty pro rozhodnutí o podmíněném propuštění je přínosné. Právě stanovení lhůty vytváří tlak na soudní aparát věc urychleně řešit. Je nutné poukázat na skutečnost, že stanovení lhůt pro rozhodnutí o podmíněném propuštění v tak krátké časové výměře autor nezjistil ani v jiných zkoumaných právních úpravách. Naopak jistou inspiraci můžeme hledat u právní úpravy Slovenska, kde mají tuto lhůtu stanovenou na dvojnásobek, tedy 60 dní. Což by měl být doba na jedné straně dostačující k tomu, aby soudní aparát za současné situace byl schopen v této lhůtě o podmíněném propuštění rozhodnout, na straně druhé to ale neřeší situace, kdy například nejsou splněny podmínky podmíněného propuštění, jelikož věznice doposud nedospěla ke kladnému hodnocení. Tudíž nebyl splněn účel trestu, ale bude to možné po zahlazení kázeňského trestu v nebližších dnech. Proto by v zákoně měla být zachována možnost v předmětné lhůtě nerozhodnout na základě žádosti odsouzeného. Je totiž minimálně sporné, zda žádost odsouzeného o odročení veřejného zasedání o podmíněném propuštění je důležitý důvod, jak jej chápe ustanovení § 333 odst. 1 tr. řádu. Ustanovení § 333 odst. 1 tr. řádu je tedy možné doplnit například takto: *„… Nebrání-li tomu důležité důvody nebo oprávněná žádost odsouzeného, je třeba o návrhu nebo žádosti rozhodnout do dvou měsíců od jeho doručení soudu. …“*.

JUDr. Roman Vicherek,
soudce Okresního soudu v Ostravě

---

[1] Podle § 331 odst. 1 tr. řádu věta první: „ O podmíněném propuštění z trestu odnětí svobody rozhoduje soud na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice, v níž se vykonává trest, na žádost odsouzeného nebo i bez takové žádosti, a to ve veřejném zasedání. …., rozhodují tedy pouze ty soudy, které mají ve svém obvodu některou z věznic.
[2] Madar Z. a kol. – Slovník českého práva, 3. rozšířené vydání, Linde, Praha 2002, str. 1030
[3] Srovnej Usnesení Ústavní soud, IV. US 56/05 (7/2005 Usu.) 12.4.2005
[4] Rozum, J., Jarkovská L., Kotulan P. Institut dohledu u podmíněného propuštění, Praha: IKSP, 2004, s. 8
[5] ŠÁMAL, P. – PÚRY, F. – RICZMAN, S.: Trestní řád Komentář 6. vydání, Praha, C.H. Beck 2008, str. 2479
[6] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 4 Tz 51/2008
[7] Např. - dostupné na www, k dispozici >>> zde.
[8] řada spisů má i přes 5.000 stran.
[9] Souvisí to s hodnocením, které věznice zpracovává na odsouzeného a lhůty ve kterých jsou zpracovávány.
[10] Obligatorní podmínka nutná pro podmíněné propuštění upravená v § 88 odst. 1 tr. zákoníku

[11] Kdy je otázkou zda skutečnost, že soud fakticky není schopen zajistit soudní spisy dalších soudu v předmětné lhůtě je či není možné považovat za důležitý důvod jak jej vnímá ustanovení § 333 odst. 1 t.řádu..
[12] Autor však nemá žádné informace o kárném řízení z tohoto důvodu a uvažuje o této možnosti pouze v teoretické rovině.
[13] Například soud rozhodující o podmíněné propuštění požádá o spis soud, který je u odvolacího či dovolacího soudu, rozhodující soud se tedy obrátí na odvolací či dovolací soud, ale spis se vrací zpět na soud prvého stupně nebo spis není možné fyzicky zapůjčit, kdy probíhá jednání s některým ze spoluobviněným nebo spolu odsouzeným.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS
- Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob
- Nový zákon o zbraních a střelivu
- Dětský certifikát
- Přerušení výkonu trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů
- Trestněprávní odpovědnost členů zastupitelstva při nakládání s nepotřebným majetkem
- Kolize formalismu a ochrany obětí: nový přístup Ústavního soudu k domácímu násilí
- Podmínečné propuštění po novele trestního zákoníku
- Porušení zásady presumpce neviny orgány činnými v trestním řízení a náhrada škody za nezákonné trestní stíhání
- Trestné činy z nenávisti (hate crimes) ve světle novely trestních předpisů
- Primární viktimizace dětských obětí sexuální trestnou činností